

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

Lisa 2

LASTEMAJA ROLL SEKSUAALSELT VÄÄRKOHELDUD LASTE ABISTAMISEL JA LASTEMAJA SIHTRÜHMA LAIENDAMINE

Tellitava uuringu tehniline kirjeldus

1. Uuringu tellija andmed

Organisatsiooni nimi
Sotsiaalkindlustusamet
Postiaadress (tänav, maja, linn, postiindeks)
Paldiski mnt. 80a, Tallinn
Organisatsiooni esindusõiguslik isik (nimi, ametikoht, e-posti aadress)
Maret Maripuu (Sotsiaalkindlustusameti peadirektor; maret.maripuu@sotsiaalkindlustusamet.ee)
Projektihanke kontaktisik (nimi, ametikoht, e-posti aadress)
Merit Korbe (Sotsiaalkindlustusameti laste heaolu osakonna traumeeritud laste toetamise talituse ekspert; merit.korbe@sotsiaalkindlustusamet.ee)

2. Lastemajateenuse kirjeldus

Sotsiaalkindlustusameti (edaspidi SKA) lastemajateenus on riigi poolt korraldatud ja rahastatud lapsesõbralik mitut eriala ühendav teenus seksuaalselt väärkoheldud ja kahjustava seksuaalkäitumisega lastele¹ üle Eesti. Lastemaja asetab esikohale lapse õigused ja toob ühe katuse alla kokku erinevate valdkondade spetsialistid (lastekaitsetöötaja, politseiametnik, prokurör, psühholoog jt), kelle ühine eesmärk on taastada lapse heaolu ja turvatunne. Lastemajateenus aitab kaasa seksuaalselt väärkoheldud laste paremale tuvastamisele, tagab lapsesõbralikuma kohtlemise kriminaalmenetluses ning korraldab lastele ja peredele vajaliku abi. Lastemaja meeskond hindab lapse tervislikku ja sotsiaalset olukorda ning edasist abivajadust, viib läbi juhtumi lahendamiseks vajalikud uurimistoimingud, pakub lapsele abi ja nõustamist ning suunab vajadusel pere psühholoogi või terapeudi vastuvõtule.

Lastemajad asuvad Tallinnas, Tartus, Jõhvis ja Pärnus ning teenust osutatakse kõikidele seda vajavatele lastele Eestis. Eesti esimene lastemaja avati Tallinnas (2017), järgmine Tartus (2018), seejärel Jõhvis (2020) ja Pärnus (2022). Perioodil 2017-2024 pöördus lastemajadesse kokku 3910 last.

¹ Käesoleva uuringu fookuses ei ole kahjustava seksuaalkäitumisega lapsed. Antud sihtrühmaga seonduvalt planeerime eraldi uuringut, mistõttu viitame käesolevas tehnilises kirjelduses üksnes seksuaalselt väärkoheldud lastele.

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

Lastemajateenuse osutamist reguleerib [lastekaitseseaduse](#) § 29¹, mis täpsustab SKA ülesandeid laste abistamisel seksuaalse väärkohtlemise juhtumites. Seadusest tulenevalt on kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) üksusel kohustus teavitada SKA-d kõigist seksuaalselt väärkoheldud või sellise kahtlusega ning kahjustava seksuaalkäitumisega lastest. Samuti kohustub SKA teavitama KOV-i, kui info väärkoheldud, selle kahtlusega või kahjustava seksuaalkäitumisega lapsest jõuab lastemajja mingil teisel viisil kui KOV-i kaudu. Lastemaja ülesannete täitmise täpsemad tingimused ja kord on sätestatud sotsiaalkaitseministri määruses „[Lapse abistamine seksuaalse väärkohtlemise juhtumitel](#)“, lisaks kohalduvad lastemaja peaspetsialistidele [ohvriabi seaduse](#) § 12 lõikes 3 sätestatud nõuded.

Eesti lastemajades töötab kokku 8 peaspetsialisti, kes tegelevad igapäevaselt juhtumitega, st kuulavad ära ja hindavad lastemajja pöörduvate laste abivajadust, nõustavad lapsevanemaid ja vajadusel teisi pereliikmeid ning korraldavad koostöös KOV lastekaitsekoostöötajatega vajalikku abi lapsele ja perele. Lastemaja peaspetsialisti rollist ja ülesannetest annab ülevaate lastemaja peaspetsialisti kompetentsimudel², samuti kirjeldab lastemaja peaspetsialisti töö spetsiifikat ajakirjas Sotsiaaltöö 2023. aastal ilmunud [artikkel](#).

Lastemajateenuse arendamise ja/või osutamisega seotud osapooled on Sotsiaalministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Siseministeerium, Politsei- ja Piirivalveamet, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, prokuratuur, kohus, KOV-id, tervishoiuasutused (sh seksuaalvägivalla kriisiabikeskused, edaspidi SAK) ja haridusasutused. Asutuste vahel toimub regulaarne koostöö, et pakkuda lapsele ja perele terviklikku tuge alates abivajaduse märkamisest kuni vajalike teenuste osutamiseni.

Oluliseks lastemaja koostööpartneriks on KOV lastekaitsekoostöötajate kohustused, sh lapse seksuaalse väärkohtlemise ja lapse kahjustava seksuaalkäitumisega seotud teavitamise kohustus tulenevad lastekaitsekoostöötajate seadusest (vt eelpool) ning osalt ka sotsiaalhoolekande seadusest. Lastemajateenuse töövoog³ kirjeldab tööd juhtumiga ning rõhutab KOV lastekaitsekoostöötajate rolli juhtumite korraldamiseks. Eestis toetab lastemaja ja KOV lastekaitsekoostöötajate tööd sotsiaalteenuste- ja toetuste andmeregister STAR, kus fikseeritakse juhtumiga seotud toimingud. Lastemajateenuse lõppedes (mis ei tähenda teraapia lõppemist) teavitab lastemaja KOV-i lastekaitset ning fikseerib vastava info STARis.

Lastemaja või Barnahus [mudeli](#) juured on Ameerika Ühendriikides, kust ([Children's Advocacy Centeris](#)) sai alguse multidistsiplinaarne lähenemine väärkoheldud laste juhtumite korral. Lastemaja (islandi keeles „Barnahus“) peetakse juhtivaks lapsesõbralikuks, valdkondade- ja asutustevaheliseks mudeliks alaealiste vägivallaohvrite ja pealtnägijate abistamisel. Lastemaja eesmärk on pakkuda igale lapsele koordineeritud ja tõhusat abi ning hoida ära uut traumeerimist uurimise ja kohtumenetluse käigus. Island oli esimene Euroopa riik, kus asutati lastemaja ehk Barnahus (1998. aastal). Islandi eeskujule järgnesid mitmed Põhjamaade riigid, kus kasvas kiiresti lastemajade arv. Lastemaja mudeli rakendamisest Põhjamaades annab põhjaliku ülevaate raamat „*Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus model*“⁴.

² Uuringu tellija jagab dokumenti hanke võitjaga.

³ Uuringu tellija jagab dokumenti hanke võitjaga.

⁴ Johansson, S., Stefansen K., Bakketeig E., Kaldal A. „Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus model“, Palgrave Macmillan, 2017.

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

Rahvusvahelise koostöö edendamine Euroopa lastemajade vahel toimub 2019. aastal loodud võrgustiku ([The Barnahus Network](#)) eestvedamisel. Eesti lastemaja kuulub Barnahus võrgustikku alates 2022. aastast, enne seda osaleti koostöös ekspertriigina. Barnahus võrgustikus on 2025. aasta mai seisuga 28 täisliiget, aga koostöö toimub enam kui 40 riigis.

Lastemaja mudel hõlmab valdkondade ülest lähenemisviisi, tagades koostöö erinevate asutuste (õiguskaitsese-, sotsiaal- ja meditsiinasutused) vahel lapsesõbralikus keskkonnas, mis pakub lapsele ja perele terviklikke teenuseid ühes ja samas kohas. Mudel põhineb eeldusel, et lapse väärkohtlemise tuvastamisel ja uurimisel nii kriminaalõiguslikul kui ka kaitsese- ja ravieesmärgil on võtmeks lapse poolt kirjeldatu. Riikide lõikes ja mõnikord isegi riikide piires on Barnahusi tekkeviisid ja organisatsioonilised vormid erinevad. Erinevusi on sihtgruppide ning rollide ja ülesannete jaotuse osas, samuti põhifunktsioonide rakendamisel partnerite koostöös. Näiteks selles, missuguste kutsealade esindajad võtavad lapselt ütlusi või kuidas osutatakse nõustamis- ja raviteenuseid. Erinevused praktikas ilmestavad mudeli paindlikkust ja näitavad, kui oskuslikult on seda kohandatud mitmesuguste õigussüsteemide, sotsiaalsete struktuuride, kultuuritavade ja erialase praktikaga erinevates riikides. Barnahus ei ole kunagi fikseeritud mudel, vaid pidevalt arenev praktika, mis on valmis kohanema vägivalla ohvriks või tunnistajaks olevate laste keerukate vajadustega. Kuigi teenuse osutamise viisid ja sihtrühmad võivad riigiti erineda, iseloomustab lastemaja alati asutuste ja spetsialistide vaheline koostöö, teenuse osutamine ühes kindlas asukohas ning lapsekeskne lähenemine. Mudelit soovitakse hetkel Euroopa tasandil kui parimat praktikat ja selles nähakse kui radikaalset muutust laste väärkohtlemise juhtumitega tegelevate asutuste korralduses⁵.

3. Uuringu vajalikkus ja eesmärgid

Kuigi lastemajateenus on Eestis toiminud juba alates 2017. aastast ja on üle-eestiliselt kättesaadav, ei ole varasemalt hinnatud lastemajateenuse tulemuslikkust seksuaalselt väärkoheldud laste abistamisel. Ka käesoleva aasta juunis toimunud [Barnahus Forumil](#) rõhutati vajadust viia läbi põhjalikke ja süsteemseid uuringuid lastemaja toimimise kohta. Toodi välja, et uuringud peaksid hõlmama teenuse kvaliteedi, tõendus põhise, lapse enda kogemuse ja valdkondade koostöö hindamist. Seetõttu on vajalik hinnata lastemaja rolli ja tulemuslikkust seksuaalselt väärkoheldud laste abistamisel.

Lastemaja rolli ning teenuse tulemuslikkuse hindamine on oluline, et tagada seksuaalselt väärkoheldud või selle kahtlusega laste õiguste kaitse, turvatunde taastamine ning taastumisprotsessi toetamine. Uuringu tulemused annavad sisendi teenuse kvaliteedi parendamiseks, partnerite vahelise koostöö tõhustamiseks ning poliitikakujunduse suunamiseks. Samuti võimaldavad need hinnata, mil määral teenus täidab seatud eesmärgid.

Uuring on vajalik ka selleks, et hinnata lastemajateenuse sihtrühma laiendamise vajalikkust ja võimalikkust Eestis ning pakkuda võrgustikupõhisel koostööl põhinevat tuge mitte üksnes seksuaalselt väärkoheldud, vaid kõigile vägivalla tõttu kannatanud lastele, kes on

⁵ Johansson, S., & Stefansen, K. (2020). Policy-making for the diffusion of social innovations: the case of the Barnahus model in the Nordic region and the broader European context. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33, 20 - 4.

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

kriminaalmenetluses kannatanud või tunnistajad. [Lapse õiguste konventsioonist](#) (art 19) tulenevalt on Eesti kohustatud looma tingimused, mis toetavad lapse suhtes toime pandud füüsilise ja vaimse vägivalla, ülekohtu või kuritarvituse, hooletusse jätmise, hooletu või julma kohtlemise või ekspluateerimise, sh seksuaalse väärkohtlemise ennetamist, tuvastamist, uurimist, (kohtus) menetlemist ning sellistest tegudest teavitamist ja neist taastumist. Seetõttu peavad osalevad riigid rakendama ennetavaid meetmeid tagamaks, et haavatavas olukorras olla võivatele lastele on tagatud nende õigus kaitsele võrdsetel alustel kõikide teiste lastega (lapse õiguste komitee üldine märkus nr 13).

Lastemaja või muul sarnasel mudelil põhineva toe pakkumise kohustuse kehtestamist plaanitakse ka hetkel Euroopa parlamendi ja nõukogu menetluses olevate nn kuriteoohvrite direktiivi (s.o Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK) muudatustega. Muudatused on hetkel menetluses ning nende täpne sisu seega veel selgumas, ent ühe muudatusena antakse liikmesriikidele suunis näha lapsohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks ette täpsema suunitlusega ja asutuste vahelisel koostööl põhinev lähenemisviis. Selline lähenemisviis hõlmaks nt ohvrile teabe andmist, arstlikku läbivaatust, emotsionaalset ja psühholoogilist tuge, ohvri individuaalset hindamist eriliste toetus- ja kaitsevajaduste väljaselgitamiseks ja kriminaalmenetluse käigus lapsohvri küsitlemisel antud ütluste videosalvestamist, mida on võimalik kriminaalmenetluses kasutada tõendina. Nimetatud teenuseid või mõnda neist võidakse osutada samades ruumides ning neid tuleb osutada kooskõlas ohvri individuaalsete vajadustega, pöörates erilist tähelepanu lapsohvritele tekitatud kahju tõsidusele, eelkõige seksuaalkuritegudest tulenevale kahjule.

Ka Barnahusi kvaliteedinõue (vt antud peatüki lõpus olevat taustainfot) number 3 (kaasatud sihtgrupp) rõhutab laiemat sihtrühma kaasamise olulisust, et kõikidele lastele, kes on mistahes vägivallakuriteo ohvrid ja/või tunnistajad, oleks tagatud võrdne juurdepääs lastemajateenusele ja vajalik abi.

Uuring on tähtis ka seetõttu, et väärkoheldud laste paremaks abistamiseks Eestis analüüsida efektiivseid rahvusvahelisi praktikaid väärkoheldud laste abistamisel ning anda nende alusel soovitusi Eesti praktika täiendamiseks. Uuringu eesmärged silmas pidades on oluline õppida riikidelt, kus rakendatakse lastemaja või sellega sarnast mudelit, sh seda rakendatakse Eestiga võrreldes laiendatud sihtrühmale. Teiste riikide kogemuste analüüs aitab tuvastada toimivaid praktikaid, leida vastuseid Eestis lastemaja mudeli rakendamisel tekkinud küsimustele, ennetada võimalikke takistusi Eesti lastemajateenuse osutamisel ja selle laiendamisel ning hinnata mudeli tulemuslikkust ja arendusvõimalusi. See tugevdab uuringu tõenduspõhisust ja aitab välja selgitada mudeli laiendamise võimalusi teistele sihtrühmadele Eestis. Seetõttu on oluline analüüsida rahvusvahelist praktikat ja valdkonna teaduskirjandust ning teha uuringu eesmärkidest lähtuvaid ettepanekuid.

Lisaks eelnevale võimaldab välisriikide kogemuste analüüs luua võrdlusraamistiku, mille abil hinnata Eesti lastemaja mudeli tugevusi, piiranguid ja arendusi, sh laiendamispotentsiaali. See aitab vältida teiste riikide kogemustest tulenevaid kitsaskohti ning võimaldab kaaluda uuenduslike lahenduste rakendamist Eesti kontekstis. Samuti suurendab see uuringu poliitikasoovituste kaalukust ja praktilist väärtust.

Eelnevast tulenevalt on uuringul kolm peamist eesmärki:

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

1. **hinnata lastemajateenuse rolli, sh tulemuslikkust seksuaalselt väärkoheldud laste abistamisel Eestis;**
2. **analüüsida lastemaja mudeli sihtrühma laiendamise vajadust ja võimalusi Eestis;**
3. **analüüsida vähemalt nelja Euroopa riigi praktikat nii seksuaalselt kui muul viisil väärkoheldud laste abistamisel ja anda soovitusi väärkoheldud laste paremaks abistamiseks Eestis.**

Eesmärkidest tulenevalt on tellija seadnud järgmised uurimisküsimused (täpsemad alaküsimused ja eeldatud andmekogumismeetodid on kirjeldatud tehnilise kirjelduse punktis 4):

1. Kuidas ja mil määral toetab lastemajateenus seksuaalselt väärkoheldud laste abistamist Eestis?
2. Millist abi, sh milliseid teenuseid saavad praegu Eestis sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitseüsteemist lapsed, kelle suhtes toimepandud vägivald, v.a seksuaalvägivald, suhtes on politsei alustanud kriminaalmenetlust või kaalunud selle alustamist?
3. Millist täiendavat abi, sh milliseid täiendavaid teenuseid vajavad punktis 2 kirjeldatud lapsed lisaks sellele, mida nad juba saavad sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitseüsteemilt?
4. Milliste punktis 2 kirjeldatud lapsele vajalike teenuste osutamine oleks lapse vajadustest lähtudes põhjendatud koondada samasse asukohta (st rakendada nende teenuste osutamisel lastemaja mudelit)?
5. Kuidas on korraldatud (sh asutuste ja erialade vaheline koostöö, rollid, rahastus, teenused ja abivõimalused) valitud välisriikides abi nii seksuaalselt kui muul viisil väärkoheldud või selle kahtlusega lastele?

Kõik sisuliselt sarnased uurimisküsimused on koondatud uurimisülesanneteks, esimene uurimisküsimus moodustab esimese uurimisülesande (ehk **lastemajateenuse tulemuslikkus**), uurimisküsimused kaks kuni neli moodustavad uurimisülesande kaks (ehk **lastemajateenuse sihtrühma laiendamine**) ja uurimisküsimus viis moodustab kolmanda uurimisülesande (ehk **välisriikide praktika analüüs**). Täpsemalt on uurimisülesanded lahti kirjeldatud peatükis 4.

Uurimisülesannetega seotud taustainfo

- 3.1 Lastemajateenuse osutamisel lähtub SKA lastemaja rahvusvahelistest [Barnahusi kvaliteedinõuetest](#). Nõuete eesmärgiks on luua ühtne tegevus- ja korraldusraamistik, et edendada praktikat, mis ennetaks lapse korduvat traumeerimist ning oleks kooskõlas laste õigusega kaitsele, abile, turvalisusele ja lapsesõbralikule õigusemõistmisele. Barnahusi kvaliteedinõuded sisaldavad põhimõtteid, tegevusi ja kokkuleppeid, mis võimaldavad lapsesõbralikku ja tõhusat sekkumist, olles kooskõlas rahvusvaheliste ja Euroopa õigusnormidega ning järgides lapse parimate huvide ja kaasatuse põhimõtteid.

Barnahusi põhimõtted ja praktika kajastuvad otse või kaudselt paljudes Euroopa õigus- ja poliitikaraamistikutes, mille on kehtestanud Euroopa Nõukogu (EN) ja Euroopa Liit (EL), kaasa arvatud laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest käsitlev EN konventsioon (2010, nn [Lanzarote konventsioon](#)), [EN suunised lapsesõbraliku](#)

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

[õigusemõistmise kohta](#) (2010), [EN soovitus lapsesõbralike sotsiaalteenuste kohta](#) (2011), [EL direktiiv, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lastevastase seksuaalvägivalla vastast võitlust](#) (2011) ja [EL direktiiv, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded](#) (2012).

3.2 Lastemaja mudeli laiendamise seisukohalt on oluline teada, kui palju on Eestis kuritegudega kokkupuutuvaid lapsi. Allpool olevates tabelites 1 ja 3 on esitatud kannatanute arvud infolehtede põhjal, tabel 2 kajastab kriminaalmenetluste andmeid.

Alaealiste kannatanute arv erineb infolehtede ja menetlusandmete vahel, sest sageli selgub alles menetluse käigus, et ka alaealine on olnud kannatanu. Kuna mitte lähisuhtevägivallaga seotud juhtumite puhul puudub usaldusväärne ja kokkulepitud metoodika juhtumi juures viibinud alaealiste isikute määramiseks, on tabelites esitatud ainult need juhtumid ja arvud, kus alaealised olid kannatanuteks.

LSV (lähisuhtevägivalla) andmed 23.07.2025 seisuga (PPA)					
Mitte LSV andmed 24.07.2025 seisuga (PPA)					
Tabel 1. LSV juhtumid (kuriteod) lapse osalusel (kannatanu või tunnistaja/puudutatud isik). Andmed infolehtedelt					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv	811	963	1010	1069	950
Neis alaealiseid kannatanuid	311	327	295	305	276
Neis pealt näinud alaealisi*	814	1014	1135	1200	1084
*Kui alaealine oli nii kannatanu kui ka tunnistaja/puudutatud isiku rollis, siis on ta märgitud ainult kannatanuks ning tunnistajana pole teda arvestatud					
Tabel 2. LSV juhtumid (kuriteod), kus kannatanuks oli laps. Kriminaalmenetluste andmed					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv	569	600	437	500	526
Neis alaealiseid kannatanuid	679	730	513	628	620
Tabel 3. LSV juhtumid (süüetoa) lapse osalusel (kannatanu või tunnistaja/puudutatud isik), kus on täidetud sündmuskohal LSV infoleht. Andmed infolehtedelt					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv	1503	2058	2261	2431	2208
Neis alaealiseid kannatanuid	369	376	356	398	429
Neis pealt näinud alaealisi*	1590	2390	2540	2608	2326
*Kui alaealine oli nii kannatanu kui ka tunnistaja/puudutatud isiku rollis, siis on ta märgitud ainult kannatanuks ning tunnistajana pole teda arvestatud					
Tabel 4. KarS § 118 (mitte LSV) juhtumid alaealise kannatanuga					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv	4	1		1	
Neis alaealiseid kannatanuid	6	1		1	
Tabel 5. KarS § 121 (mitte LSV) juhtumid alaealise kannatanuga					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv	335	398	447	440	514
Neis alaealiseid kannatanuid	321	383	431	438	494
Tabel 6. KarS § 123 (mitte LSV) juhtumid alaealise kannatanuga					
	2020	2021	2022	2023	2024
Juhtumite arv			1	1	
Neis alaealiseid kannatanuid			1	1	

3.3 Tellija ei soovi välisriikide praktikatest üldist ülevaadet, vaid täpsemalt 4. peatükis välja toodud küsimustes ja teemades, mis lastemajade kohta läbiviidud uuringutes ei kajastu.

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

2023. aastal viidi Euroopa Nõukogu liikmesriikides läbi lastemajade [kaardistus](#). Kaardistuse eesmärk oli koguda teavet selle kohta, kuidas eri riigid rakendavad või arendavad lastemaja mudelit, mis toetab seksuaalselt väärkoheldud või muul viisil vägivalda all kannatanud lapsi ning tagab nende õiguste kaitse ja heaolu.

4. Uurimisküsimused ja uuringu metodoloogia

Järgnevalt on välja toodud tellija eeldatud uurimisküsimused ja metodoloogilised lähenemised uurimisülesannete lõikes. Lõplikud uurimisküsimused, valimid ja meetodid kinnitatakse eel/avakohtumisel koostöös tellijaga. Iga uurimisülesande metoodika ja valim tuleb kooskõlastada avakoosolekul juhtrühmaga, kuhu kuuluvad tellija esindajad.

UURIMISÜLESANNE 1 – LASTEMAJATEENUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Antud uurimisülesanne käsitleb järgmist uurimisküsimust ja alaküsimusi:

Kuidas ja mil määral toetab lastemaja mudel seksuaalselt väärkoheldud laste abistamist Eestis?

1. Kuidas Eesti lastemajateenus vastab Barnahusi mudelis välja toodud kvaliteedinõuetele ja Eesti asjakohastele õigusaktidele?
2. Kuidas ja mil määral vastab teenus seksuaalselt väärkoheldud või selle kahtlusega lapse ja pere vajadustele (sh traumast taastumist)?
3. Millised on teenuse tugevused ja kitsaskohad? Mida võiks teenuse osutamisel muuta, et see vastaks sihtrühma vajadustele (veel) paremini?
4. Kuivõrd mõjutavad piirkondlikud eripärad teenuse osutamist?
5. Kuivõrd on tänane praktika lapsele ja perele piisav, et traumast taastuda? Millised on kitsaskohad?

Valim:

KOV lastekaitsetöötajad, SKA lastemaja töötajad, PPA uurijad, TTTVT (traumast taastumist toetav vaimse tervise abi) osutajad, prokurörid, SAK, EKEI

Lastemaja kliendid – täisealiseks saanud lapsed ja lapsevanemad.

STAR andmed – lastemaja kliendid, lastemaja poolt 2025. aastal STARis fikseeritud juhtumid.

Soovituslikud andmekogumis- ja analüüsimeetodid antud uurimisülesande lahendamiseks on eelkõige kvalitatiivsed – nt individuaal-, ekspert- ja/või fookusgruppintervjuud. STAR andmete põhjal ootame nii kvalitatiivset sisuanalüüsi kui ka kvantitatiivset andmeanalüüsi. Valimi moodustamisele eelneb STARi päring pöördumiste osas, mis on lastemaja poolt 2025. aastal STARis fikseeritud. Valimi suuruse planeerimisel saab lähtuda sellest, et aastas fikseerib

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

lastemaja hinnanguliselt 700 lapsega seotud pöördumist STARis. Tellija annab lastemaja poolt 2025. a alustatud umbes 500 STAR menetlust ja nendega seotud laste menetlusinfo STARis alates 2023. a. Väljavõtt tehakse, pidades silmas kogupopulatsiooni taustatunnuseid (regioon; asulatüüp linn-maa). Nende puhul ootame analüütikult kvantitatiivset andmeanalüüsi, kasutades sobivaid andmetöötlusprogramme ja statistilisi meetodeid. Sellest 500-st menetlusest iga 10. juhtumi kohta (kokku 50) ootame detailset sisuanalüüsi (abinõud, toimingud, juhtumiplaan). Valiku aluseks on süstemaatiline juhuvalim. Koostöös tellijaga pannakse lõplikult paika kriteeriumid (piirkond, asulatüüp) valimi moodustamiseks.

UURIMISÜLESANNE 2 – LASTEMAJATEENUSE SIHTRÜHMA LAIENDAMISE VAJADUS JA SOOVITUSED

Uurimisülesanne käsitleb järgmisi uurimisküsimusi ja alaküsimusi:

Millist abi, sh milliseid teenuseid saavad praegu Eestis sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitse-süsteemist lapsed, kelle suhtes toimepandud vägivald, v.a seksuaalvägivald, suhtes on politsei alustanud kriminaalmenetlust või kaalunud selle alustamist?

- Kes ja kuidas abistavad Eesti sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitse-süsteemis selliseid lapsi?
- Kuidas hindavad erinevad osapooled valdkondadeülest koostööd selliste laste abistamisel? Millised on peamised koostöö raskused ja tugevused osapoolte hinnangul? Millised tegurid soodustavad seda koostööd, millised takistavad?
- Millised erisused ilmnevad valdkondadeüleles koostöös selliste laste abistamisel ja millest need tulenevad?

Valim:

PPA uurijad, prokurörid, KOV lastekaitsetöötajad, ohvriabi spetsialistid, naiste tugikeskuse spetsialistid, psühholoogid, sh koolipsühholoogid, sotsiaalpedagoogid, tervishoiutöötajad jt valdkonnaga seotud spetsialistid

Millist täiendavat abi, sh milliseid täiendavaid teenuseid vajavad lapsed, kelle suhtes toimepandud vägivald, v.a seksuaalvägivald, suhtes on politsei alustanud kriminaalmenetlust või kaalunud selle alustamist, lisaks sellele, mida nad juba saavad sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitse-süsteemilt?

- Millist abi, sh milliseid teenuseid sellised lapsed vajaks, aga ei pakuta?
- Millised on teenused, mida pakutakse, ent mille puhul ei ole nende vajalikkus täielikult selge või põhjendatud?
- Millised erisused eksisteerivad sellise abi, sh teenuste pakkumisel ja millest need sõltuvad?

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

- Kuidas hindavad Eesti sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitseüsteemi spetsialistid, sh lastemaja spetsialistid, lastemajateenuse sihtrühma laiendamise vajadust ja võimalust? Mis oleks sellise laiendamise suurim tugevus/takistus? Mida lastemaja vajaks, et sellist laiendust ellu viia?

Valim:

PPA uurijad, prokurörid, KOV lastekaitsetöötajad, lastemaja spetsialistid, ohvriabi spetsialistid, naiste tugikeskuse spetsialistid, psühholoogid, sh koolipsühholoogid, sotsiaalpedagoogid, tervishoiutöötajad jt valdkonnaga seotud spetsialistid, viimase alaküsimuse osas ka SKA laste heaolu osakonna juht, Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna lastekaitse ja ohvriabi poliitika juht ja/või nõunik.

Millised on soovitud lastemajateenuse sihtrühma laiendamiseks ja teenuse ümberkorralduseks/osutamiseks toetudes analüüsi tulemustele?

- Kas selle küsimuse vastuse osas on olulisi erisusi sõltuvalt lapse vanusest, kogetud vägivalda liigist vm, ja millised need erinevused on?
- Milliste laiendatud sihtrühmale vajalike teenuste osutamine on sihtrühma vajadustest tulenevalt põhjendatud koondada samasse asukohta (st rakendada nende teenuste osutamisel lastemaja mudelit)?

Valim:

PPA uurijad, prokurörid, KOV lastekaitsetöötajad, ohvriabi spetsialistid, naiste tugikeskuse spetsialistid, psühholoogid, sh koolipsühholoogid, sotsiaalpedagoogid, tervishoiutöötajad jt valdkonnaga seotud spetsialistid.

Soovituslikud andmekogumismeetodid antud uurimisülesande lahendamiseks on eelkõige kvalitatiivsed meetodeid nagu individuaal-, ekspert- ja/või fookusgruppintervjuud. Lisaks on soovituslik kasutada ka välisriikide praktika (ei pea piirduma 3. uurimisülesande raames analüüsitava välisriikide praktikaga) ja erialane teaduskirjandus. Samas võib pakkuja esitada oma nägemuse andmekogumis- ja analüüsimeetodist koos selle valiku põhjendusega.

UURIMISÜLESANNE 3 - VÄLISRIIKIDE PRAKTIKA ANALÜÜS

Uurimisülesanne käsitleb järgmisi uurimisküsimusi ja alaküsimusi:

Kuidas on korraldatud (sh asutuste ja erialade vaheline koostöö, rollid, rahastus, teenused ja abivõimalused) valitud välisriikides abi nii seksuaalselt kui muul viisil väärkoheldud või selle kahtlusega lastele?

- Millised on erisused võrreldes Eestiga nii seksuaalselt kui muul viisil väärkoheldud lastele abi osutamisel?

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

- Millised toimivad lahendused esinevad valitud riikides, kus lastemaja-tüüpi keskust ei kasutata ja kuidas võiksid need pakkuda lisaväärtust lastemajateenuse edasisele arendamisele Eestis?
- Kuidas on koordineeritud koostöö partneritega ja millised on rollid? (sh kes on juhtumikorraldaja?)
- Kellele vastavas välisriigis lastemajateenust või muul mudelil põhinevat teenust osutatakse? Millised on sihtrühmast tulenevad erisused teenuse osutamisel?

Valim:

Valimisse kuulub minimaalselt neli välisriiki. Tellija soovib kaasata valimisse järgnevaid riike - Island (Euroopa esimene lastemaja), Soome ja/või mõni teine Euroopa riik, kus on pikaajaline praktika lastemaja mudeli rakendamisel ning toimub töö erinevate sihtrühmadega. Lisaks peab valimisse kuuluma riik, kus ei ole lastemaja mudelit kasutusel ja väärkoheldud lastele abi osutamine on teistmoodi, kuid siiski efektiivselt korraldatud. Soovitame kaasata Šveitsi või Prantsusmaa, kus on välja kujunenud mitmekesine ja erinevaid asutusi ning organisatsioone hõlmav integreeritud lastekaitseüsteem. Soovitatud riikide näitel on võimalik uurida, kuidas toimib laste väärkohtlemise juhtumite käsitlemine ilma lastemaja-tüüpi keskuse olemasoluta ning millised mehhanismid ja koostöövormid tagavad efektiivse toe lastele.

Lisaväärtuseks võiks olla Hispaania kaasamine, kuna see võimaldaks analüüsida, kuidas lastemaja põhimõtteid on kiiresti ja mitmes eri piirkonnas rakendatud viisil, mis hõlmab lisaks laste seksuaalsele väärkohtlemisele ka muid väärkohtlemise vorme, sh perevägivalla tunnistajaks olemist. See pakub Eestile väärtuslikku võrdlusmaterjali sihtrühma laiendamise ning kiiresti arenevate ja piirkondlikult kohandatud teenuste rakendamise vaates. Pakkumuses tuleb esitada ettepanekud ja põhjendused välisriikide valiku ning ekspertide profiilide osas, keda plaanitakse intervjuuerida. Selgitada ja põhjendada tuleb pakkumuses ka intervjuerimise meetodit, dokumendianalüüsi allikamaterjali valikut ja nende materjalide analüüsimeetodit. Välisriigid ja intervjueritavad eksperdid kinnitatakse eelkohtumisel koostöös tellijaga.

Välisriikide praktikate analüüsi tulemused kajastatakse uuringu vahereportis. Reportis esitatakse ka analüüsist lähtuv hinnang ja soovitused, millised välisriikide praktikad oleksid heaks eeskujuks Eestile mudeli laiendamisel, sh millistele sihtrühmadele oleks Eestis vajalik ja mõistlik lastemaja või mõnda sarnast mudelit laiendada, kas ja millised oleksid vajalikud kohandused ja kaasnev ressursivajadus ning kas ja millised riskid võivad laiendamisega kaasneda.

Soovituslikud andmekogumis ja -analüüsimeetodid:

Intervjuusid soovitame läbi viia lastemaja mudelit rakendavate ekspertide ja poliitikakujundajatega (vähemalt üks ekspert igast riigist, kuid vajaduse korral rohkem). Lisaks on soovituslik kasutada dokumendianalüüsi.

5. Uuringu tulemid ja raportile esitatavad nõuded

Hanget rahastatakse „2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele“ toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine“, tegevus 2.2. Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine“ raames.

Uuringu tulemused on sisendiks lastemajateenuse ja väärkoheldud lastele suunatud toe arendamisele ja kvaliteedi tõstmisele.

Iga eespool kirjeldatud uurimisülesande väljundiks on vaheraport. Vaheraportide esitamise järjekord on töövõtja otsustada ehk töövõtja ei pea esitama vaheraportide tehnilises kirjelduses esitatud järjekorras. Lisaks tuleb tutvustada koosolekul vaheraportide (täpsemad kuupäevad kooskõlastatakse hiljem juhtrühmaga). Uuringu esimese vaheraporti (töövõtja valitud uurimisülesande kohta) esitamise tähtaeg on hiljemalt kolm kuud pärast lepingu sõlmimist.

Uuringu tulemustest koostatakse digitaalne lõppraport, mis koondab kõigi uurimisülesannete väljundeid. Lisaks sisaldab see ka sissejuhatust, meetodite kirjeldust, analüüsi osa, põhijäreldusi, soovitusi, bibliograafiat ning kokkuvõtteid eesti- ja inglise keeles. Lõppraport on keeleliselt ja sisuliselt korrektne terviklik dokument. Lõpparuande üleandmise tähtaeg on 12 kuud peale lepingu sõlmimist.

Koos lõppraportiga antakse tellijale üle ka isikuandmetest puhastatud andmestik, mis on olnud I uurimisülesande STAR analüüsi aluseks.

Samuti tuleb uuringut tutvustada kuni kahel veebiüritusel, mis toimuvad pärast lõppraporti esitamist kahe kuu jooksul.

Kõik uuringu käigus valminud materjalid, sh vaheraportid ja raportid peavad sisaldama viidet rahastusallikale ja vastama Vabariigi Valitsuse [„Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“](#) määruses välja toodud nõuetele.

Logod on kättesaadavad <https://www.rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/kiirelt-katte/logod-ja-sumboolika#teavitamine-2021-2027>